

ส่วนประกอบและคุณค่า ของน้ำนมแม่

(Breast milk VS cow's milk and formula)

วัตถุประสงค์

ภายหลังสิ้นสุดการอบรม ผู้เข้าอบรมสามารถ

อธิบายส่วนประกอบของสารอาหารและคุณค่า
ของนมแม่ได้

เปรียบเทียบความแตกต่างของนมแม่และ
นมผสมได้

ส่วนประกอบของสารอาหารในนมแม่

น้ำนมแม่แบ่งเป็น 3 ระยะ

- ❖ หัวน้ำนม (colostrums) 2-3 วันแรก
- ❖ นมระยะเปลี่ยนผ่าน (transitional milk)
วันที่ 4-14
- ❖ นมปกติหรือนมแท้ (mature milk)
  - Foremilk
  - Hind milk

หัวน้ำนม

ประกอบด้วยโปรตีน อิมมิวโนโกลอบบูลิน สาร
ปกป้องทารกจากการติดเชื้อ วิตามิน แร่ธาตุ
ต่าง ๆ สารช่วยการเจริญเติบโต และสารต้าน
อนุมูลอิสระ

วันแรกหัวน้ำนมสร้างในปริมาณน้อย ประมาณ
2-20 มิลลิลิตรในแต่ละมื้อ

หัวน้ำนม (ต่อ)

หากให้ลูกดูดนมบ่อยจะทำให้การเปลี่ยนจากหัวน้ำนม เป็นนมปกติได้เร็ว

ช่วยในการเจริญเติบโตของ lactobacillus bifidus ในทางเดินอาหาร

ช่วยในการขับถ่ายขี้เทา ป้องกันการเกิดภาวะตัวเหลือง

นมในระยะเปลี่ยนผ่าน

- ❤️ มีส่วนประกอบอยู่ระหว่างหัวน้ำนมกับนมปกติ
- ❤️ องค์ประกอบของน้ำนมค่อย ๆ เปลี่ยนไป
- ❤️ อิมมิวโนโกลบูลิน โปรตีน และวิตามินที่ละลายในไขมันค่อย ๆ ลดลง
- ❤️ แลคโตส ไขมัน พลังงานรวม และวิตามินที่ละลายในน้ำเพิ่มขึ้น

นมปกติหรือนมแท้

มีสีขาว ประกอบด้วยสารประกอบเช่นเดียวกับ
กับที่มีในหัวน้ำนมรวมกับไขมัน และแลคโตส

สารอาหารโมเลกุลใหญ่จะค่อย ๆ เพิ่มขึ้น

แบ่งเป็นน้ำนมส่วนหน้า (foremilk) และ
น้ำนมส่วนหลัง (hind milk)

นมปกติหรือนมแท้ (ต่อ)

ในการให้นมหนึ่งมื้อ นมที่ออกในระยะแรกเรียก
นมส่วนหน้า (foremilk) มีลักษณะใส
ประกอบด้วยแลคโตส และโปรตีนสูง

นมส่วนหลัง (hind milk) มีไขมันมากกว่า
นมส่วนหน้าจึงมีลักษณะขุ่นกว่า

ลักษณะของนมแม่

Colostrum

Transitional milk

Mature milk

**Fore/hind
milk**

โปรตีน

ในนมแม่มีโปรตีนประมาณ 0.9% ประกอบด้วย
เวย์ เคซีน แลคโตเฟอริน อิมมิวโนโกลอบบูลิน
ไลโซไซม์ และไกลโคโปรตีนอื่น ๆ

โปรตีน

เวย์ มีลักษณะใส ย่อยง่าย มี แอลฟาแลคตัลบูมิน และ แลคโตเฟอริน เป็นองค์ประกอบหลัก ส่วนนมวัว มีเบต้าแลคโตกลอบบูลินเป็นองค์ประกอบหลัก

เวย์เป็นแหล่งของกรดอะมิโนจำเป็น โดยเฉพาะ ทริปโตเฟน ซึ่งเกี่ยวข้องกับการนอนหลับ

โปรตีน (ต่อ)

โปรตีนในนมแม่มีเวย์:เคซีน เท่ากับ 90:10 ใน
หัวน้ำนมและลดลงเป็น 60:40 เมื่อเป็นนมปกติ

เคซีนเมื่อเข้าสู่กระเพาะอาหารจะ
เปลี่ยนเป็นเคิร์ดนมที่นุ่ม จึงย่อยง่าย
ผ่านกระเพาะเร็ว

โปรตีน (ต่อ)

แลคโตเฟอรินเป็นโปรตีนที่จับกับเหล็ก จึงยับยั้ง
การเจริญเติบโตของแบคทีเรียที่ต้องพึ่งพาเหล็ก
ปกป้องทารกจากการติดเชื้อ

โปรตีน (ต่อ)

ในหัวน้ำนม 2-3 วันแรก มีอิมมูโนโกลบูลิน
สูงมาก โดยเฉพาะ secretory IgA มีหน้าที่ปกป้อง
ทารกจากการติดเชื้อ ป้องกันแบคทีเรียและไวรัส
แทรกเข้าสู่เยื่อบุผิว (mucosa) ของทารก

โปรตีน (ต่อ)

ไลโซไซม์ เป็นส่วนประกอบของเวย์ ทำหน้าที่ฆ่า
แบคทีเรีย และช่วยทำให้แบคทีเรียชนิดดีในลำไส้
เจริญเติบโต มีความเข้มข้นเพิ่มขึ้นตามระยะเวลา
ที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่จนถึง 2 ปี

โปรตีน (ต่อ)

- Non-protein nitrogen (NPN) มี อยู่ในนมแม่ ประมาณ 18-30% แต่ในนมวัวมีเพียง 5%
- ไนโตรเจนเหล่านี้ประกอบกันขึ้นเป็นฮอร์โมน ซึ่งเป็นสารที่ช่วยการเจริญเติบโต
- มีบทบาทสำคัญในการทำงานของเซลล์ ควบคุมการสันดาป และการทำงานของเอนไซม์ และมีความสำคัญในการสร้างโปรตีน

ไขมัน

เป็นองค์ประกอบที่มีมากที่สุดในน้ำมันแม่รองจาก น้ำ

เป็นแหล่งพลังงานที่สำคัญ ให้พลังงานครึ่งหนึ่งของพลังงานทั้งหมดที่ทารกต้องการ

ได้จาก 3 แหล่งคือ อาหารที่แม่รับประทาน ไขมันที่สะสมระหว่างตั้งครรภ์ และกลูโคสในกระแสเลือด

ไขมัน (ต่อ)

ไขมันในนมแม่ประกอบด้วย กรดไขมันสาย
คาร์บอนยาวที่ไม่อิ่มตัว (long chain polyunsaturated
fatty acids = lcpufas) ซึ่งมีความสำคัญกับพัฒนาการ
ของสมองและเซลล์จอประสาทตา

ไขมัน (ต่อ)

DHA เป็นกรดไขมันคาร์บอนสายยาวที่พบที่
เนื้อสมองชั้นนอก และที่จอประสาทตา

พบในทารกที่กินนมแม่มากกว่าทารกที่กินนมผสม

มีผลต่อพัฒนาการของสายตาและระบบประสาท

รวมทั้งพัฒนาการทางภาษารวมทั้ง

เชาว์ปัญญาของทารก

คาร์โบไฮเดรต

คาร์โบไฮเดรตที่สำคัญในนมแม่คือแลคโตส มี
ประมาณ 6.8 กรัม/ดล. ในนมแม่ แต่มีเพียง
4.9 กรัม/ดล. ในนมวัว

แลคโตสช่วยในการดูดซึม
แคลเซียมและช่วยในการพัฒนา
ระบบประสาทส่วนกลาง

เกลือแร่

เกลือแร่ที่มีในน้ำนมแม่ได้แก่
โซเดียม โพแทสเซียม แคลเซียม
แมกนีเซียม คลอไรด์ ซิเตรต ฟอสฟอรัส ซัลเฟต
และแร่ธาตุอื่นๆ มี เพียงเล็กน้อย

มีบทบาทสำคัญต่อการเจริญเติบโตและพัฒนาการ
ของทารก

เหล็ก

ทารกต้องการเหล็กวันละ 8-10 มก./วัน

นมแม่มีเหล็ก 100 ไมโครกรัม/ดล. ทารกดูดซึม
เหล็กจากนมแม่ได้ 49% ขณะที่ดูดซึมจากนมวัว
ได้เพียง 10%

ทารกที่ได้รับนมแม่มีระดับ ferritin สูงจึงเป็นข้อ
บ่งชี้ได้ว่าได้รับเหล็กเพียงพอ

เท่าที่ผ่านมาทารกที่กินนมแม่ไม่มีภาวะโลหิตจาง

วิตามิน

วิตามินในนมแม่ประกอบด้วย

วิตามินเอ ดี อี เค บีรวม บี 1 บี 2

บี 6 บี 12 ไนอะซิน วิตามินซี

โฟลิกแอซิด ซึ่งมีความสำคัญต่อ

กระบวนการทำงานของ

ร่างกายใน หลายด้าน

เอนไซม์

เอนไซม์ มีหน้าที่ต่าง ๆ กัน เช่น

- เอนไซม์ที่เกี่ยวข้องการทำงานของต่อมไขมัน
- เอนไซม์เกี่ยวกับการย่อยอาหารของทารก
- เอนไซม์ที่ปกป้องทารกจากการติดเชื้อ
- เอนไซม์ที่ช่วยลดการอักเสบ เช่น วิตามินเอ ซี อี

ความแตกต่างของโปรตีน

นมแม่

- ❤️ สัดส่วนของเวย์มากกว่าเคซีน
- ❤️ เคิร์ดของเคซีนในนมแม่นุ่ม
ย่อยง่ายกว่าเคซีน ของนมวัว
- ❤️ มีสารช่วยย่อย
- ❤️ มีสารช่วยปกป้องทารกจาก
การติดเชื้อ
- ❤️ มีโปรตีนหลายชนิดที่ช่วย
สร้างสมองและเนื้อเยื่อต่าง ๆ

นมผสม

- ❤️ สัดส่วนของเคซีนมากกว่าเวย์
- ❤️ เคิร์ดของเคซีนในนมวัวย่อย
ยาก กว่านมแม่
- ❤️ ไม่มีสารช่วยย่อย หรือมีน้อย
- ❤️ ไม่มีสารช่วยปกป้องทารกจาก
การติดเชื้อ
- ❤️ โปรตีนที่ช่วยสร้างสมองและ
เนื้อเยื่อต่าง ๆ น้อยกว่านมแม่

ความแตกต่างของโปรตีน (ต่อ)

นมแม่

 มีสารช่วยการเจริญเติบโต

 มีสารที่ช่วยในการนอนหลับ

 ย่อยและดูดซึมได้ดี

 ไม่เป็นสารแปลกปลอม
สำหรับทารกจึงไม่ทำให้เกิด
อาการแพ้

นมผสม

 ไม่มีสารช่วยการ
เจริญเติบโต

 ไม่มีสารช่วยการนอนหลับ

 ย่อยและดูดซึมได้ไม่หมด
มีของเสียมากกว่านมแม่

 เป็นสารแปลกปลอม
กระตุ้นให้เกิดภูมิแพ้ได้ง่าย

ความแตกต่างของไขมัน

นมแม่

- มี DHA, AA
- ปริมาณปรับเปลี่ยนตามความต้องการของทารก
- มีโคเลสเตอรอลสูง
- มีเอนไซม์ช่วยย่อยไขมัน (ไลเปส)
- ดูดซึมได้ดี

นมผสม

- ไม่มี DHA
- ปริมาณมีสัดส่วนคงที่ ไม่สามารถปรับตามความต้องการของทารก
- ไม่มีโคเลสเตอรอล
- ไม่มีไลเปส
- ดูดซึมได้ไม่ดี

ความแตกต่างของคาร์โบไฮเดรต

นมแม่

มีแลคโตสที่สำคัญต่อ
พัฒนาการของสมอง

มีโอลิโกแซคคาไรด์
ช่วยการทำงานของ
ลำไส้

นมผสม

นมผสมบางชนิดไม่มี
แลคโตส

ไม่มีโอลิโกแซคคาไรด์

ความแตกต่างของวิตามิน เกลีโอแร่ ฮอโรโมน และเอนไซม์

นมแม่

- วิตามินและเกลือแร่มี bioavailability สูงกว่านมผสม จึงดูดซึมได้ดีกว่า
- เหล็กถูกดูดซึมได้ถึง 50-75%
- มีเซเลเนียม (สารแอนตีออกซิแดนท์) มากกว่านมผสม

นมผสม

- วิตามินและแร่ธาตุที่เสริมมีโมเลกุลต่างกับที่มีในนมแม่ จึงทำให้ย่อยและดูดซึมได้ไม่ดีเท่าวิตามินและแร่ธาตุที่มีในนมแม่
- เหล็กถูกดูดซึมได้ 5-10%
- มีเซเลเนียมน้อยกว่านมแม่

ความแตกต่างของวิตามิน เกลือแร่

ฮอร์โมน และเอนไซม์ (ต่อ)

นมแม่

 มีฮอร์โมนหลายชนิด เช่น ไทรอยด์ โพรแลคติน และอื่น ๆ อีกมากกว่า 15 ชนิด ช่วยสร้างสมดุลในร่างกายและทำให้ทารกมีสุขภาพดี

 มีเอนไซม์ช่วยย่อย ส่งเสริมการทำงานของลำไส้

นมผสม

 กระบวนการผลิตนมผสมทำลายเอนไซม์ช่วยย่อยและฮอร์โมน

สรุป

สารประกอบในนมแม่มีกว่า 200 ชนิด มีลักษณะโมเลกุลที่แตกต่างจากนมวัว นมแม่มีคุณค่ามากต่อการเจริญเติบโตและพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย สมอง และพัฒนาการต่างๆ รวมถึงการปกป้องทารกจากความเจ็บป่วยทั้งในวัยเด็กและเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ซึ่งไม่มีนมผสมชนิดใดสามารถเลียนแบบได้